

УДК 610-25.616-02

РОЛЬ ЛІКАРЯ У ВИНИКНЕННІ ЯТРОГЕННИХ ЗАХВОРЮВАНЬ

Я. С. Гритчук, Ю. М. Павличко, Я. М. Гритчук

Вузлова лікарня на станції Коломия Львівської залізниці

Ключові слова: ятрогенні хвороби, психогенні розлади, лікарські помилки, деонтологія, етика.

Розлади здоров'я, зумовлені необережним словом або діями лікаря, були відомі ще медикам давнини. Багатовікова історія медицини свідчить, що на всіх етапах її розвитку висвітленню лікарських помилок надавали особливого значення. Гіппократ стверджував, що добрим лікарем є той, хто помиляється рідко, а найкращим — хто визнає свої помилки [5].

Термін «ятрогенія» виник у 1925 році після виходу друком праці німецького психіатра Бумке (O. C. E. Bumke) «Лікар як причина душевних розладів». З того часу фахівці різних клінічних професій активно досліджують цю концепцію і намагаються правильно сформулювати її визначення [1].

За одним з них, ятрогенні захворювання (від грец. *iатros* — лікар та *gennaо* — створювати, виробляти) — це різноманітні патологічні процеси, пов'язані із профілактичними, діагностичними, лікувальними та реанімаційними заходами. Отже, це будь-яка шкода, що її завдав хворому медичний працівник, не маючи злого заміру [4].

Згідно з цим визначенням ятрогенії можна розподілити на вісім груп:

1. Ятрогенії, пов'язані з профілактичними заходами — щепленнями та їхніми ускладненнями, порушенням епідеміологічного режиму, — зокрема спричинені ними інфекційні захворювання.

2. Ятрогенії, пов'язані з діагностичними обстеженнями через небезпечність методу дослідження, технічні помилки, несправність апаратури.

3. Ятрогенії, пов'язані з медикаментозними, хірургічними та іншими методиками лікування: непереносністю, помилковим застосуванням, неправильним вибором методу лікування, небезпечністю наркозу.

4. Ятрогенії, пов'язані з реанімаційними заходами (перелом ребер під час закритого масажу серця та ін.); ускладнення, зумовлені катетеризацією і пункцією вен та артерій.

5. Ятрогенії, пов'язані зі зміною психіки хворого у зв'язку з неетичною дією медичних працівників: необережними словами в присутності хворого; зневажливим ставленням до пацієнта.

6. Ятрогенії, пов'язані з недоліками організа-

ції медичної допомоги, догляду за хворими — браком місць у стаціонарі, тривалим ходінням по кабінетах для обстеження.

7. Ятрогенії, пов'язані з бездіяльністю або ненаданням медичної допомоги з тих чи інших причин.

8. Ятрогенні псевдохвороби, у тому числі «комп'ютерні псевдохвороби», пов'язані із встановленням неправильного діагнозу і проведенням відповідно неналежного лікування. Це спостерігається під час масових обстежень, внаслідок діагностичних помилок апаратури.

Однак, якщо приймати цю класифікацію і визначення ятрогенних захворювань, то до них можна віднести будь-яку патологію, яка виникає внаслідок дії лікаря. Тому розширення змісту поняття «ятрогенні захворювання» не є виправданим. Адже деяких дій медичних працівників, які мають негативні наслідки, неможливо уникнути, наприклад травми у разі оперативного втручання.

З іншого боку, ускладнення, зумовлені неправильним діагностуванням та лікуванням, належать до категорії лікарських помилок або медичних правопорушень як ненадання медичної допомоги.

На наш погляд, правильним буде таке визначення. Ятрогенні захворювання — це психологічні розлади, що виникають як наслідок деонтологічних помилок медичних працівників — неправильних, необережних висловлювань або дій.

Виникнення ятрогенних захворювань залежить не тільки від поведінки лікаря, а й від самого хворого: його статі, віку, емоційності, інтелектуального розвитку. Залежно від особливостей психіки, типу нервової діяльності, різні пацієнти реагують на дії або на деякі слова лікаря по-різному. Скажімо, у жінок частіше виникають ятрогенії. Серед вікових груп частіше хворіють підлітки, особи в період клімаксу, старші люди. Велике значення у виникненні ятрогенних захворювань мають інформованість населення про хвороби, поширеність захворювань у певний час. Наприклад, на початку ХХ століття було багато людей, які вважа-

ли себе хворими на туберкульоз чи сифіліс. Нині люди часто «шукають» у себе рак, ВІЛ/СНІД [4, 5].

Основним методом лікування ятрогенних захворювань залишається психотерапія, яку можна доповнити відповідним симптоматичним, седативним лікуванням. Ні в якому разі не можна говорити хворому, що хвороби у нього немає і він не потребує лікування. Потрібно взяти активну участь у його лікуванні. Інколи слід залучати до лікування психолога або психіатра [2].

Прогноз ятрогенних захворювань сприятливий. Якщо лікар виявить увагу, чуйність, доповнить їх відповідним лікуванням, то видужання настане через кілька тижнів. Якщо не вчасно виявити ятрогенне захворювання, то прогноз погіршується і лікування буде затяжним.

Профілактику ятрогенних захворювань лікар має починати з першого контакту з хворим.

Якщо лікар контролює свою інтонацію, пог-

ляди, рухи, уважно вислуховує хворого, то ризик виникнення ятрогенних захворювань значно зменшується. Велике значення у запобіганні ятрогеніям надається середньому та молодшому медичному персоналу. Систематична виховна робота з цією категорією медпрацівників може знизити ризик виникнення ятрогенних захворювань.

Медико-освітня робота з населенням має унеможливити поверхове навчання діагностування, самолікування, які сприяють розвитку ятрогенних захворювань.

Але основа профілактики ятрогенних захворювань починається зі студентської лави. Якщо майбутні лікарі глибоко засвоять принципи медичної етики та деонтології, в основі яких лежать чуйність, співчуття, гуманізм, порядність, то в подальшій своїй діяльності вони не припустяться помилок, які спричиняють ятрогенні захворювання [3, 4].

Цитована література

1. *Большая медицинская энциклопедия*. Т. 28.— М.: Советская энциклопедия.— 1986.— 544 с.
2. *Вітенко І. С.* Основи психології / І. С. Вітенко, Т. І. Вітенко.— К.: Нова книга, 2001.— 256 с.
3. *Лакосина Н. Д.* Медицинская психология / Н. Д. Лакосина, Г. К. Ушаков.— М.: Медицина, 1984.— 272 с.
4. *Назар П. С.* Основи медичної етики / П. С. Назар, Ю. Г. Віленський.— К.: Здоров'я, 2002.— 343 с.
5. *Шамов И. А.* Врач и больной.— М.: Изд-во УДН, 1986.—168 с.

Роль врача в возникновении ятрогенных заболеваний

Я. С. Гритчук, Ю. М. Павличко, Я. М. Гритчук

В статье предложено отделить понятие «ятрогенные заболевания» от других действий медицинского персонала, при которых возникают некоторые осложнения болезни.

The role of a doctor in the iatrogenic diseases occurrence

Ya. S. Hrytchuk, Yu. M. Pavlychko, Ya. M. Hrytchuk

In the article it is supposed to differentiate «iatrogen diseases» from other actions of medical staff within which some complications of diseases occur.